

שיגעון האוהב

מערבית: יהודה שנהב־שהרבני

אשוב אל המשורר שלי כדי לספר על המפגש הראשון שלו עם רַוְדָה בכפר אלח'ציב שבת־ימין. הכפר שכן באזור המפורסם בשפעת מעיינותיו, מישוריו הירוקים ושדות התבלינים הפזורים לאורכו ולרוחבו. נאמר, ורק אלוהים לבדו יודע, שרַוְדָה הרגיש את השירה מסתננת ותוססת בקרביו. הוא כתב הרבה קצידות, אולם לא העז להתפייט בהן, שכן השירה לא נשלמה בלבו ובנפשו. שטן השירה, או רעו של השטן, או השד־הג'ני אשר הכתיב למשוררים את הקצידות שלהם, לא נגלה בפניו (כך היה מקובל לחשוב באותה העת והמשוררים האמינו בכך. הם היו ממתינים לג'ני כדי שיפתח עבורם את המוסיקה ואת המשמעויות של השירה). הוא שם פעמיו לאלח'ציב על מנת לחפש את השד, בן לווייתו הנעדר. התיישב והמתין לו בצל שיח הקפה שעליו הטיל עץ אלון את צלו. הוא ראה מולו את מי הנחל המפעפעים, ששיקפו כמו במראה את צבעי האדמה. שם ראה אותה ושם רכן כדי לשתות את בבואתה המשתקפת במים.

באותו היום הפך הצעיר היפה מממלכת חמיר למשורר וצייר את אהובתו במילים. ביום שלמחרת שב הצעיר אל הנחל וראה אותה בשנית, כאילו ישבה והמתינה לו. הוא דקלם בפני הצעירה הפְּנִדִית את הקצידה הראשונה שלו, כדי להגיע אל לְבָהּ, והסיפור החל.

* מתוך הרומן "ילדי הגטו", סדרת מכתוב, הוצאת עולם חדש, יראה אור ב־2018. עורכת תרגום: הודא אבו־מוֹן. את השירים תרגמו: אהוד הורוביץ ויהונתן נדב שגם ערך אותם. אליאס ח'ורי (יליד בירות, 1948) הוא מן הסופרים והאינטלקטואלים הערבים החשובים כיום. עד כה פרסם שנים־עשר רומנים ושלושה מחזות, וספריו זכו בשלל פרסים ותורגמו לשפות רבות. כיום הוא מחלק את זמנו בין בירות, שם הוא עורך את כתב־העת של המכון ללימודים פלסטיניים, לניו יורק, שם הוא מלמד ספרות ערבית באוניברסיטת ניו יורק. "ילדי הגטו" הוא ספרו השישי המתורגם לעברית.

רומנים פרי עטו של ח'ורי שראו אור בעברית:

באב אלשמס. מערבית: משה חכם. עורך: אנטון שמאס, הוצאת אנדלוס, 2002

יאלו. מערבית: מלי ברוך. עורכת: יעל לרר, הוצאת אנדלוס, 2005

פנים לבנות. מערבית: יהודה שנהב־שהרבני. עורך: חנן חבר, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2014

מסעו של גאנדי הקטן. מערבית: יהודה שנהב־שהרבני. עורך: יהונתן נדב. הוצאת חרגול, 2016

פקעת של סודות. מערבית: יהודה שנהב־שהרבני. עורכת תרגום: הודא אבו־מוֹן. עורכת ספרותית:

יונית נעמן. סדרת מכתוב, הוצאת מכון ון ליר ועולם חדש הוצאה לאור, 2017.

כמו רוב סיפורי האהבה באותם הימים, הסיפור נישא על גבי הקצידות. השירה אינה מכילה רק את ההיסטוריה של הערבים, אלא משמשת גם מחסן לסיפוריהם. בלעדיה אין סיפור, וללא הסיפור מצטמקת השירה ונעלמת.

כאן החלה הטרגדיה. בני משפחתה של רַוְדָה לא הסתפקו במתקפה על המשורר וחיתנו את בתם עם גבר אחר. אולם הסיפור לא מסתיים בנקודה זו. הנישואים עם הגבר המבוגר גרמו למותה של רַוְדָה בדרך המכוערת ההיא ושיבשו את דעתו של המשורר עד שהשתגע. וַדָּאח תיאר את רַוְדָה בשירתו. היא הייתה חטובה, מאירת פנים, בעלת מצח מלוטש שזנב סוס בלונדיני מעטר אותו, בעלת גבות סימטריות, מצודדת, אפה סולד, ידיה מוצקות, כפות ידיה קטנות, תמירת קומה...

הצעירה בת השש-עשרה הובלה אל החופה בנישואים מאולצים עם גבר בן שישים, כדי להפוך לאשתו הרביעית ומושא לערגונותיו האחרונים בטרם יקמלו ויתפוגגו תחת גופו הכפוף.

לפני הנישואים הללו, המשורר האמין שהסיפור הוא המציאות. הוא דמיין את עצמו עטוף בדמותו של ענתרה אלעבסי, המשורר האביר שלחם והרג על מנת להגיע אל אהובתו עבלה. חרבו השלופה הפכה לסימן ההיכר שלו והשירה לייחוסו החדש. המשורר שגדל כעבד, הפך בזכות השירה לאדון שהתנהג כאביר. עורו הכהה שהבדיל אותו מאדוני שבטו, הפך פתאום ליתרון משום שהבליט את חרבו הצחה כשלג.

וַדָּאח האמין לסיפור. הוא היה הצעיר הכחוש שפוגש את אהובתו והם קוטפים תבלינים ומלקטים כמהין. הוא מבשל לה את הכמהין ומרים כוס לחייה, מוצץ את התבלינים מעל שפתיה ומספר לה על אהבתו תוך שהוא מתפייט בשיריו.

אולם רַוְדָה הודיעה לו ששבעת אחיה סגרו עליה מכל עבר בשל שירתו שהגיעה למרחקים ועטתה עליהם חרפה. היא אמרה שהיא חוששת לו.

"قالت: ألا لا تلجن دارنا

قلت: فإني طالب غرة

قالت: فحولي اخوة سبعة

قالت: لقد اعيتتنا حجة

وأسقط علينا كسقوط الندى

إن أبانا رجل غائر

منه وسيفي صارم باتر

قلت: فإني غالب قاهر

فأت إذا ما هجع السامر

ليلة لا ناه ولا زاجر

אמרה: אל תפרץ לביתנו שפן

אמרתי: אני רק הטוב מבקש

אמרה: יקיפוני אחי השבעה

אמרה: שים כבר קץ לטענות מוגיעות

ורד נא עלינו פרדת הטל

אבינו הוא גבר קנא וסוער;

אך חרב חדה לי אשר תבתר;

אמרתי: עליהם גבור אתגבר;

ובוא כאשר השנה תשתר;

עם לילה באין מגנה או אוסר.

רַוְדָה שמעה את הקצידה והתבסמה מן המילים. היא ראתה כיצד הפכה שירתו של וַדָּאח לשמלה רקומה ממילים של משי. היא התעטפה בשמלה עד שהפכה לגופה השני. במקום לומר לו שיסתלק משום שאחיה זוממים להרגו, היא קבעה מועד למפגש

בערבו של אותו יום. היא אמרה שתמתין לו בביתה ושעליו להתגנב אל החצר בלילה והיא תצא לקראתו.

המאוהבים האמינו לשירה ולבדיות המציאות.

באותו הלילה נקלע וַדָּאח אלימן למארב שטמנו לו שבעה פרשים. המשורר ראה את עצמו במעגל המוות. הוא משך את רסן סוסתו והחליט לברוח. לפתע שמע צחוק רועם וקול ששואל בעוקצנות על חרבו 'המבתרת' שעליה התפייט בקצידה שהתגלגלה על שפתייהם ולשונם של האנשים. המשורר נסוג כאשר הבין ששירתו הרגה אותו. הוא נלחם בקרב קצר שהסתיים כשהוא מושלך במדבר, גונח בתוך שלולית דם ומותש מפצעיו.

על פי הסיפור, במקום עבר אבו זביד אלטאאי וראה את המשורר המתבוסס בדמו. הוא אסף אותו והחזירו למשפחתו. וַדָּאח נותר מוטל על יצועו במשך שנה שלמה כשהוא סובל מהזיות חום. בהזיותיו ראה את אהובתו נרצחת בידי שבעה גברים והדם ניגר מכל איברי גופה. כאשר ירד החום והפצעים בבטנו הגלידו, הוא גילה שסייטי ההזיות רחמניים יותר מן המציאות שחיכתה להחלמתו. סיפרו לו שרַוְדָה נישאה לגבר מבוגר. האיש הסתיר כנראה את עובדת היותו מצורע ומת מן המחלה ימים מעטים לאחר מכן. רַוְדָה נדבקה במחלה והוריה השליכו אותה לוואדי המצורעים. היה זה עמק מבודד שבו חיו חולים שהסתפקו בפירורי הלחם אשר הציעו אנשים בעלי לב. החולים סבלו מכאבי הגוף וייסורי הנפש ולא חיו לדבר, זולת המוות.

אחרי ביקורו אצל אהובתו בוואדי המצורעים, וַדָּאח הפסיק לכתוב שירה. הוא סיפר שביקר את רַוְדָה אולם לא סיפר מה ראה, מה אמרה לו או מה אמר לה. כל שאנו יודעים הוא שלאחר ששב מן הביקור, תלש את בגדיו מעליו וקרע אותם. הוא נתקף בשיגעון, התפלש בחול והפסיק לכתוב שירה.

אמר המספר: "אנשי תימן המלומדים, אשר ידעו את קורותיהם של וַדָּאח ורַוְדָה, סיפרו כי וַדָּאח יצא עם חבריו במסע לארץ תימן. בעיצומו של המסע הוא ביקש מהם להמתין. לאחר כשעה חזר כשהוא ממרר בבכי. שאלו אותו מה קרה. הוא אמר: הלכתי אל רַוְדָה. היא חלתה, עזבה את ארצה ונמצאת בוואדי המצורעים. היטבתי אתה, והענקתי לה מכספי". על פי גרסה אחרת, הוא נרפא מפצעיו לאחר ששכב שנה שלמה על מיטת חוליו, ויצא לעבר אלח'ציב בחיפוש אחר אהובתו. בדרך שמע מעוברי אורח שרַוְדָה חלתה בצרעת והושלכה לוואדי המצורעים. הוא שם פעמיו לשם כדי לחפש אותה, והתפייט:

لأهلك لو جادوا علينا بمنزل
شئت فأحييه وإن شئت فاقتلي.

"أيا روضة الوضاح، يا خير روضة
رهينك وضاح ذهب بعقله فإن

הלוואי שמַחֲסָה יתנו לו נְדִיבֵי שְׁבִטָה;
בְּרָצוֹתָ תִּנִּי לוֹ חַיִּים, בְּרָצוֹתָ הָמִיתִי.

הוי רַוְדָה שֶׁל וַדָּאח מֶה טֵבוֹ אֶהְלִיךְ
אֶת אַרְוֹסְךָ וַדָּאח הַפִּית בְּשִׁגְעוֹן

המשורר הגיע אל ואדי המצורעים והופתע לגלות שרוחו נשברת. בעת שיצא לדרך, עוד נישא על גבי רוח האבירים שנשבה בקרבו והחליט להביס את המוות באהבתו. הוא הלך

לְרִנָּה כְּדִי לְמוֹת יַחַד אֶתְּהָ, אֲבָל כֹּאשֶׁר רָאָה אֶת שְׁתֵּי עֵינֶיהָ הַיְּפוֹת כְּבוֹיּוֹת, אֶת עוֹרָה שֶׁהִתְעוּוֹת וְאֶת גְּבוּתֶיהָ הַשְּׁקוּעוֹת, נִתְקַף בַּפֶּחַד רַב, גְּבִרְיוֹתוֹ קָרְסָה וְהוּא חָשׁ בְּצוּרָה דוֹחֵק לְבָרוֹת. רִנָּה הִתְקַרְבָּה אֵלָיו, הוֹשִׁיטָה לַעֲבֹר אֶת זִרְעוֹתֶיהָ וְנֶאֱנַחָה חֲרִישִׁית. הוּא הוֹצִיא מִכִּיסוֹ מִטְבָּעוֹת, הִשְׁלִיךְ אוֹתָם לַעֲבָרָה וְהֵחֵל לִסְגֹת לְאַחֹר. הִיא פָּרְשָׁה יָדֶיהָ לִפְנֵים, לַעֲבֹר הַגֶּבֶר הָעוֹמֵד מוֹלָה, כֹּאִילוֹ רָצְתָה לַעֲוֹף. אֲבָל בַּמָּקוֹם לַעֲוֹף הִיא צָנְחָה וְהִתְמוֹטְטָה עַל הָאֲדָמָה. הִיא כִּיסְתָה אֶת פָּנֶיהָ בַּכְּפוֹת יָדֶיהָ וְרָאשָׁה נָע יְמִינָה וּשְׂמָאלָהּ, כֹּאִילוֹ רָצְתָה לְדַבֵּר וְלֹא הִצְלִיחָה.

הִיא לֹא הִתְכוּפְּפָה כְּדִי לְהִרִים אֶת הַמִּטְבָּעוֹת. הִיא הִנִּיחָה לְאַהוּבָהּ לִסְגֹת וְהִתְיַשְּׁבָה עַל הָאֲדָמָה. אַחֵר כֵּךְ סִימְנָה לוֹ בַּתְּנוּעַת יָד שִׁיסְתִּלֵּק.

הַמִּסְפָּר אֵינּוּ מְזַכֵּיר מָה סִיפֵר וְדָאָח עַל הַמִּסְעָה אֶל אַהוּבָתוֹ בּוֹוֹאֵדִי הַמְצוֹרָעִים. הוּא לֹא סִיפֵר כִּיצַד נִמְלֵט וְדָאָח מִן הַמָּקוֹם כֹּל עוֹד רוּחוֹ בּוֹ. הוּא לֹא סִיפֵר כִּיצַד הִשְׁלִיךְ וְדָאָח אֶת אַהֲבָתוֹ מִפֶּחַד הַמּוֹת וְנִמְלֵט כְּדִי לְהִצִּיל אֶת חַיּוֹ מִן הָאֵהָבָה.

לְאַחֵר הַמִּפְגֵּשׁ הַזֶּה הִפֵּךְ הַמְשׁוֹרֵר מִוְדָאָח אֵלִימָן לְוְדָאָח הַמְשׁוֹגֵעַ. הוּא נָדַד בִּישִׁימוֹן, אָכַל מִיָּנִי עֲשָׂבִים וְצִמְחִים וְהִתְכַּסָּה בְּכִיפַת הַשָּׁמַיִם. הַמִּסְכָּה שֶׁעַל פָּנָיו שֶׁל הַצִּעִיר הִיפָּה הִיטָה לְסִימָן הֵיכֵר לְפַחַדִּיו מִעֲצָמוֹ וּמֵאַחֲרִים. מִן הָאֵהָבָה לֹא נִוְתָרוּ אֲלֵא הַקְּצִידוֹת וּמִן הִלָּהֵט לֹא נִוְתָרוּ אֲלֵא זִכְרוֹנוֹתָיו שֶׁנִּרְקְבוּ כְּפִי שֶׁנִּרְקַב גּוֹף הָאָדָם מִמַּחֲלַת הַצִּרְעָה.

לֹא הָיָה דָבָר שִׁיחֲלֹץ אֶת הַמְשׁוֹרֵר מִנִּדּוּדִיו וְיִמְנַע אֶת נִפְּלִיתוֹ לְתֵהוֹם הַהִזְיוֹת וְהַשִּׁיגְעוֹן, לְמַעַט הַדָּחֵף לְצֵאת לְמִסְעָה הַחָאג' לְמַכָּה, מִשְׁכָּנוֹ שֶׁל אֲלָלָה הַקְּדוּשׁ. הוּא יִשְׁתַּתֵּף בְּטָקֶס הַקֶּפֶת הַכַּעֲבָה וְיִרְגוֹם בְּאַבְנִים אֶת הַשֶּׁטֶן שֶׁהִשְׁתַּכֵּן בְּרוּחוֹ, בַּתְּקוּוּהָ שִׁיּוּכָל לְהִפְטוֹר מִמֶּנּוּ. כֹּאשֶׁר קִרְאֵתִי אֶת הַסִּיפּוֹר כְּפִי שֶׁסּוֹפֵר בְּסִפְרוֹת הָעֲרַבִּית, חֲשַׁבְתִּי שֶׁסִּיפּוּרוֹ שֶׁל וְדָאָח הוּא שַׁחְזוֹר סִיפּוּרוֹ שֶׁל קִיִּיס בֶּן אֲלִמְלוּחַ, שְׁכּוֹנָה "מֶגֶן נֹון לִילָא" (לְאִמּוֹר: הַמְשׁוֹגֵעַ שֶׁל לִילָא). גַּם הוּא יֵצֵא מִדַּעְתּוֹ לְאַחֵר שְׁבָנִי מִשְׁפַּחְתָּהּ שֶׁל אַהוּבָתוֹ סִירְבוּ לְהִתִּיר אֶת נִישׁוּאֵיהֶם, לְאַחֵר שָׁכַתְבַּ עָלֶיהָ שִׁירָה. גַּם הוּא בִּיקֵּשׁ לְמִצּוֹא מִרְפָּא לְשִׁיגְעוֹנוֹ בְּמִסְעָה הַחָאג' לְמַכָּה. אֲבָל טַעִיתִי. הַטְעוֹת נֹוּבַעַת מִכֵּךְ שֶׁהַמִּסְפָּרִים הַשְּׁמִיטוּ מִן הַסִּיפּוֹר שֶׁל וְדָאָח אֶת תְּגוּבַת הַמְשׁוֹרֵר לְמִפְגֵּשׁוֹ עִם אַהוּבָתוֹ בַּעֲמֵק הַמּוֹת, הוּא וְאֵדִי הַמְצוֹרָעִים. זֹהִי הַשְּׂמִטָּה מִכּוֹוֹנַת מִשׁוֹם שֶׁתְּגוּבָתוֹ מִמַּעִיטָה מִדְּמוּת הָאוּהַב־קֶרֶבֶן אֲשֶׁר הִפֵּךְ מִקּוֹר לְמוֹרֶשֶׁת סִפְרוּתִית, הָעוֹסֶקֶת בְּאַהֲבָה שְׂאֲחִרִיתָה שִׁיגְעוֹן אוֹ מוֹת.

הַשִּׁיגְעוֹן שֶׁל וְדָאָח אֵלִימָן חוֹשֵׁף בְּפָנָיו טַפַּח נֹוּסֵף מִן הַשִּׁיגְעוֹן. זֶהוּ שִׁיגְעוֹן הַנּוֹבַע מִירָאֵת הָאֵהָבָה וְהַשְּׁלִכּוֹתֶיהָ אוֹ מִפֶּחַד מִן הַחַיִּים שֶׁהוּא שֵׁם נִרְדָּף לְפַחַד מִן הַמּוֹת. זֶהוּ הַשִּׁיגְעוֹן שֶׁל סוֹף הָאֵהָבָה. עִם הַשִּׁיגְעוֹן הַזֶּה, וְהַנִּסְיוֹן לְרַפְּאוֹ בְּאַמְצָעוֹת מִסְעָה הַחָאג' וְהַתְּפִילוֹת בְּמַכָּה, מֵתַחִיל הַפֶּרֶק הַבֹּא בְּסִיפּוּרוֹ שֶׁל וְדָאָח אֵלִימָן.